

Nittedal kommune - Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer 2022-2034 - uttalelse til offentlig ettersyn

Det vises til kommunens oversendelse datert 12. januar 2023 av kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer 2022-2034 på offentlig ettersyn i henhold til plan- og bygningsloven § 11-14.

Bakgrunn

Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer skal sikre god og langsiktig kulturmiljøforvaltning i Nittedal. Osloregionen er den raskest voksende regionen i landet, og mer utbygging øker press på kulturmiljøer og arealer i Nittedal. Det nasjonale målet er å holde tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljø på under 0,5 %, mens tapet i Nittedal ligger på over 1 % i dag. Kommunedelplan er et verktøy for kommunen slik at de skal ha kompetanse til å sikre sine kulturhistoriske verdier.

Kommunedelplan for kulturminner 2015-2019 ligger som basis for ny kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer. Planprogram for kommunedelplanen var sendt på høring 4. desember 2020, og vi uttalte oss 22. januar 2021. Endelig planprogram, etter korrigeringer, ble fastsatt av kommunestyret 22.3.2021.

Kommunedelplanen har tre mål: 1. Prioritering, bevaring og verdiskaping; 2. Viktige føringer i kulturminneplanen legges i kommuneplanen; og 3. opplevelse og formidling. Planen inneholder blant annet anbefalinger for forvaltning av 12 prioriterte kulturmiljøer og kulturlandskap, liste over 40 utvalgte bygninger og anlegg som vurderes å ha svært høy verdi, liste med verdivurderinger av SEFRAK-objekter, samt anbefalinger ved planarbeid for tre boligfelter med høy autentisitet. Den inneholder også bestemmelser om kulturminner og kulturverdier, hvor formålet er å bevare bebyggelse og anlegg med høy verneverdi.

Planforslaget er vurdert på bakgrunn av fylkeskommunens rolle som regional planmyndighet, forvalter av fylkesvei, fagmyndighet for kulturminnevern og prosessmyndighet etter vannforskriften. Viken fylkeskommune viser til uttalelse til planprogrammet, datert 22. januar 2021, og har følgende merknader:

PLAN Avdeling for kommunale planer

Postadresse: Postboks 220, 1702 SARPSBORG
Besøksadresse: Galleri Oslo Schweigaards gate 4, 0185 OSLO
Telefon: 32 30 00 00

E-post: post@viken.no
Internett: www.viken.no
Org.nr.: 921693230

Vurdering

Kommunen har utarbeidet et godt planforslag som være et egent verktøy for de som skal forvalte kommunens kulturminner og kulturmiljøer. Det er spesielt positivt at man legger opp til at kommunen skal ansette en medarbeider med arbeidsfelt kulturmiljø og landskap. Kulturminnevernet må bygge på faglig skjønn og det er viktig at kommunen selv har den kompetansen som trengs for å ivareta kulturmiljøhensyn i det løpende plan- og byggesaksarbeidet.

Kulturminneplanen vil bli implementert i kommuneplanens arealdel, som fylkeskommunen også har fått til ettersyn. I vår uttalelse til kommuneplanens arealdel vil kommunen finne bemerkninger til utvalgte hensynssoner med bestemmelser og retningslinjer. Disse og andre bemerkninger til kommuneplanens bestemmelser vil ikke bli gjentatt her (ref kulturmiljøplanens kapittel 5.1).

Samordnet areal- og transportplanlegging

Et av hovedmålene i regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus (RP-ATP) er at utbyggingsmønsteret skal være arealeffektivt, basert på prinsipper om flerkjernet utvikling og bevaring av overordnet grønnstruktur. Planen skal bidra til å nå det felles målet for Oslo og Akershus, fastsatt gjennom Stortingets klimaforlik og Oslopakke 3, om at persontransportveksten i området skal tas med kollektivtransport, gange og sykkel. Det er en forventning i den regionale planen at viktige blågrønne strukturer, kulturminner og kulturmiljøer skal ivaretas i utviklingen av byer og tettsteder, i henhold til retningslinje R7 'Kvalitetskrav til arealutvikling'.

Det bør tilstrebes at kommunens utvikling ikke går på bekostning av regionale og nasjonale kulturminneverdier. Også ut fra et klimaperspektiv vil det ofte være gunstigst å gjenbruke – eventuelt transformere – eldre bebyggelse enn å rive og bygge nytt. Det påligger kommunen som en betydelig aktør at det vurderes gjenbruk fremfor nybygg i sin egen eiendomsforvaltning, slik at kommunen går foran som et godt eksempel.

Kulturminnefaglige innspill

Det er svært positivt at Nittedal har utarbeidet en ny kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer (heretter omtalt som kulturmiljøplan), og vi berømmer kommunen for arbeidet de har lagt ned på å utarbeide planen. Kulturmiljøplanen vil bidra til en bevisstgjøring og stolthet rundt kommunens historie og kulturminneverdier, både hos eiere og hos befolkningen ellers. Dette vil videre kunne føre til at flere kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap ivaretas og tas i bruk. Det er spesielt positivt at planen er knyttet sammen med kommuneplanens arealdel, som nylig var på høring, ved bruk av hensynssoner med tilhørende retningslinjer, samt generelle bestemmelser.

Automatisk fredete og vedtaksfredede kulturminner

I uttalelse til varsel fremhevet vi at kunnskapen om automatisk fredete kulturminner i Nittedal kommune er mangelfull og at dette er dels knyttet opp mot oversendelsesrutiner mellom

kommune, landbrukskontoret for Hadeland og Nittedal og fylkeskommunen. Planforslaget som ligger på høring tar høyde for denne utfordringen knyttet til de kjente automatisk fredete kulturminnene, men vi ser ikke at den foreslåtte planen endrer situasjonen for de pr. i dag ukjente automatisk fredete kulturminnene. For inspirasjon kan man se nærmere på hvordan Lørenskog kommune har løst dette i sin nylig vedtatte kulturminneplan under kapittel 3.2.2.

Spesifikke punkt:

Vi ber om at man tar inn tap av uregistrerte automatisk fredete kulturminner gjennom terrenginngrep som et eget kulepunkt under kapittel 3.

Under kapittel 3.1.4 oppgis det å være kommunens ansvar å tilse at man ikke bygger for nær et fornminne. Her vil vi presisere at alle spørsmål knyttet til slike kulturminner er fylkeskommunens ansvar og det er essensielt at dette gjelder også for uregistrerte automatisk fredete kulturminner. Kommunens ansvar ligger i å ha gode nok oversendelsesrutiner til fylkeskommunen knyttet til slike saker.

Under kapittel 4.5.5, 4.5.10 og 5.2 sies det at ved tiltak på kirkegården (Hakadal middelalderkirkegård og Nittedal kirkested) må Riksantikvaren kontaktes. Etter myndighetsoverføringen gjeldende f.o.m. 01.01.2020 er det korrekte at fylkeskommunen må kontaktes.

Under kapittel 5.3 sies det at saker som omhandler automatisk fredete og marinarkeologiske kulturminner skal oversendes fylkeskommunen. For at dette skal inkludere saker som kan påvirke ukjente automatisk fredete og marinarkeologiske kulturminner må det utarbeides oversendelsesrutiner som ikke kun er knyttet opp mot kjente kulturminner eller hensynssoner. Dette gjelder også saker knyttet til nydyrking, jordbruksveier, utfylling, tilskudd til drenering osv. hvor det er ingen kjente kulturminner i dag.

Hensynssoner og båndleggingssoner:

Bruken av hensynssone D nevnes under kapitlene 4.2, 5.1 og foreslåes opprettet rundt Nittedal kirkested under kapittel 4.5.10. Her vil vi henvise til vår uttalelse vedrørende båndleggingssoner med forslag til differensierte bestemmelsestekster til kommunens arealplan. Dette gjelder også ved Markerud, kapittel 4.5.9, der områdefredningen etter kml § 19 skal vises som hensynsone D (H730) og det omliggende kulturlandskapet som C (H570), slik at det ikke oppstår forvirring om hvilke bestemmelser eller retningslinjer som gjelder.

Under kapittel 4.5.5 er Hakadal kirke gruppert under (uregistrerte) nyere tids kulturminner. Den bør stå som automatisk fredet som (erklært) stående byggverk fra før 1650, ref. kulturminneloven § 4.

Nyere tids kulturminner

Kulturmiljøplanen løfter frem etterkrigstidens kulturmiljøer som følge av kommunens omvandling fra utpreget jordbruksbygd, med noe industri, til forstad for Oslo. Det er gjort et

utvalg av spesielt interessante kulturmiljøer som representerer planmessig utbygde boligområder fra etterkrigstiden, kapittel 4.8.1 (Hakadalsfeltet), 4.8.2 (Politifeltet/Tøyenfeltet og 4.8.3 (Slattum Terrasse og Brenninghaugen). Vi berømmer kommunen for dette.

Bebyggelse fra etterkrigstiden er spesielt sårbar da det kan være vanskeligere å forstå særpreg og kvaliteter, i tillegg er Nittedal en kommune med sterk utbyggingspress. Bebyggelse fra etterkrigstiden er også et prioritert kulturminnetema for Viken fylkeskommune, jf. Regional plan for kulturminner og kulturmiljøer. I pkt. 4.8.4 er det lagt inn anbefalinger ved planarbeid i til disse småhusområdene. Dette er positivt, men vi anbefaler også kommunen å vurdere å legge inn småhusområdene som hensynssoner ved neste rullering av kommuneplanens arealdel, evt. at det utarbeides bevaringsreguleringer for å sikre også denne delen av Nittedals historie.

Nittedal har mange kulturminner knyttet til drift i og av skogen som er beskrevet i plandokumentet. Det kommer også fram i høringsdokumentet at det jobbes med å tilrettelegge gamle sleper og driftsveier med skilting og skjøtsel. Kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap kan inngå som en integrert og viktig del av friluftslivsopplevelsen i folks nærområder. Kulturminner og kulturmiljøer kan gi både kunnskap- og opplevelse, samt bidra til å skape tilhørighet og identitet, og dermed gi en ekstra kvalitet og merverdi til friluftslivet. Skilting, skjøtsel og andre formidlingstiltak knyttet til kulturminner i marka kan gjerne fremheves i enda større grad i tiltaksdelen.

I kapittel 4.2 skilles det mellom bebyggelse og anlegg (kulturmiljøer) med høy verneverdi, middels/lav verneverdi og objekter fra før 1950 eller som er SEFRAK-registrert, men ikke har avklart verneverdi. Dette prinsippet er videreført i kommuneplanens bestemmelser, der det er forutsatt at bygninger med høy verneverdi skal bevares (§ 1.19.3), i tråd med kulturmiljøplanens føringer. For middels- og lav verneverdi kreves bare en kulturminnefaglig vurdering. Vi bemerker at dette stiller store krav til kommunens kompetanse på kulturminneområdet.

Hvilke kulturmiljøer som er av interesse kan endre seg, både som følge av ny kunnskap og som konsekvens av nasjonale og regionale prioriteringer. Riksantikvarens prosjekt for nasjonale minoriteters kulturminner er et ferskt eksempel. Planen bør ha mekanismer som ivaretar viktige kulturmiljøhensyn dersom den kulturminnefaglige vurderingen, i lys av ny kunnskap, ender med at kulturminnet/-miljøet har en høyere verdi enn hva planen antyder. Kulturminner som i kulturmiljøplanen kommer ut med en lav vurdering kan også ha stor miljøverdi, for eksempel i fortettingsområder der de kan gi nye bomiljøer en kulturhistorisk forankring.

Kommunen vil videreføre eksisterende hensynssoner c) bevaring av kulturmiljø og landskap (H570). Man foreslår dessuten å opprette tre nye hensynssoner c) bevaring av kulturmiljø og landskap (H570): Greveveien (H570_10), Hakadal stasjon (H570_11) og Glittre (H570_12). Vi har ingen bemerkninger til forlaget om nye hensynssoner, men viser til vår vurdering av arealinnspillene til kommuneplanens arealdel med forslag om ytterligere tre hensynssoner.

Under kapittel 4.9 (1-17) er det listet opp en rekke kulturminner med høy kulturhistorisk verdi. Alle kulturminnene er vurdert å ha stor lokal verdi, men omtalen av de enkelte objektene er i hovedsak beskrivende og gir få retningslinjer om vern og forvaltning. Vi forstår det sånn at anbefalingene under kapitlene 5.2 og 5.3 vil gjelde, men vurderer at *hvilke* anbefalinger som er relevante bør fremgå tydelig for hvert enkelt objekt.

Hele det store feltet 1900-tallets kulturminner mener kommunen bør prioriteres ved neste rullering av kulturminneplanen. Vi ser at det kan være ressurshensyn som tilsier en slik prioritering, men anbefaler at kommunen begynner registreringene av 1900-tallets kulturminner så snart som mulig.

Innspill til tiltaksdel

Det er spesielt positivt at det er planlagt å opprette en stilling til arbeidet med kulturminneforvaltning i Nittedal kommune, at det skal jobbes med å øke kompetansen innad i kommunen, og at det skal etableres et kommunalt team for kulturminneforvaltning.

Et tiltak er også at det skal arbeides videre med kartlegging av uregistrerte kulturminner. I den forbindelse oppfordrer vi til at kommunen også jobber videre med kartlegging av nasjonale minoriteters kulturminner i kommunen, som ikke er tematisert i kulturmiljøplanen.

Det er også veldig positivt at planen inkluderer saksbehandlingsrutiner. Viken fylkeskommune arbeider med et skriv om oversendelsesrutiner til fylkeskommunen som skal sendes til kommunene i Viken. Det er viktig at disse rutinene implementeres i kommunens saksbehandling.

Det er også positivt at det er lagt inn som et mål i planen at tiltaksdelen bør evalueres og rulleres i forbindelse med budsjettbehandlingen hvert år. Kulturmiljøplanen skal ha en løpetid på 12 år, mens tiltaksdelen forutsettes gjennomført i løpet av de fire første årene. Det kan være positivt om tiltaksdelen løftes ut som et eget dokument.

Hensynssoner kulturmiljø og landskap er vist i temakart. Vi har ingen bemerkninger til at kommunen ønsker å vise dette i et eget kart, men det er avgjørende for rettsvirkningen at kartet dateres og forankres i kommunestyrets behandling av kulturmiljøplanen. Det vil lette saksbehandlingen dersom hensynssonene nummereres (H570_1, H570_2, etc.) og listes opp med navn i kartnøkkelen. Det opplyses at det jobbes med å legge registrerte objekter og verdivurderinger inn i kommunens kartgrunnlag. Vi oppfordrer til at det skal være en digital del av planen, at kulturarven skal være godt integrert i kommunens kartløsning, og at kulturminnene i den vedtatte planen vil bli registrert i Askeladden. Dette bør gjelde hensynssoner, enkeltobjekter og de andre kulturmiljøene og elementene som er inkludert i planen. God kartfesting av kommunens kulturminner vil øke tilgjengeligheten og brukervennligheten for brukerne av planen.

Innspill til oppsett

En velskrevet kulturmiljøplan har i større grad enn andre kommunale planer potensiale til å nå ut til et større publikum. Det er mange med interesse for lokal- og kulturhistorie som kan finne interessant stoff her. Kulturmiljøplanen kan fungere som en type «bygdebok», særlig hva angår bygdas fysiske utvikling opp gjennom historien. Det anbefales derfor at teksten gjøres noe mer pedagogisk og forståelig. Planen kan med fordel være noe rikere illustrert. Gode bilder, gjerne historiske, vekker alltid interesse og synliggjør verdiene i kulturmiljøet.

Vi vurderer at den generelle gjennomgangen under kapittel 7 (7.1 Kulturlandskap i Nittedal, 7.2 Endring og utvikling – et streif av Nittedals historie og 7.5 Arkitektur i Nittedal) med fordel kan flyttes til foran kapittel 4.4. Utvalget av kulturmiljøer i de påfølgende kapitlene 4.5.1-4.9.17 vil da fremstå som mer forståelig. De mer plantekniske punktene under kapitlene 4.1-4.3.3 kan til gjengjeld plasseres foran i kapittel 5 Bestemmelser og retningslinjer.

Listen over SEFRAK-registrerte bygninger er organisert etter SEFRAK-id. Vi vurderer det som mer brukervennlig og nyttig for saksbehandlingen om listen sorteres etter gårds- og bruksnummer (gbnr).

Vennlig hilsen

Charlott Sandor Johansen

Rådgiver

Kopi til:

STATSFORVALTEREN I OSLO OG VIKEN

STATENS VEGVESEN

Saksbehandlere:

Planfaglige vurderinger:

Samferdsel:

Arkeologi:

Nyere tids kulturminner:

Charlott Sandor Johansen

Gyda Viken

Geir A. Sørgård

Peder Figenbaum og Camilla P. Nilsen